

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Gelis 22.11.2022
Published /Yayınlanma 30.12.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Kantar-Davran, M., Elpeze-Ergeç, N., Yarpuz-Bozdoğan, N., Karacan, O., Veziroğlu- Bıçer, P. & Leventeli-İkikardeş, M. (2022). Kadına yönelik şiddeti önlemede eğitimin önemi: Adana örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(90), 2678-2690.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3393>

Prof. Dr. Müge KANTAR-DAVRAN
<https://orcid.org/0000-0003-4780-1043>

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana / TÜRKİYE

Prof. Dr. Nüket ELPEZE-ERGEÇ
<https://orcid.org/0000-0003-4591-7982>

Çukurova Üniversitesi, İletişim Fakültesi, RTS Bölümü, Adana / TÜRKİYE

Prof. Dr. Nigar YARPUZ-BOZDOĞAN
<https://orcid.org/0000-0003-2501-1366>

Çukurova Üniversitesi, AOSB MYO ve Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Adana/ TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üye. Olcay KARACAN
<https://orcid.org/0000-0003-0066-8097>

Çukurova Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü, Adana / TÜRKİYE

Dr. Püren VEZİROĞLU- BİÇER
<https://orcid.org/0000-0002-0207-5829>

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana / TÜRKİYE

Avukat Muhal LEVENTELİ-İKİKARDEŞ
<https://orcid.org/0000-0002-2884-6214>

Atatürk Cd. Çınarlı Mh., Aziz Naci İş Mrk., K.8, D.806, Adana / TÜRKİYE

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ÖNLEMEDE EĞİTİMİN ÖNEMİ: ADANA ÖRNEĞİ¹

THE IMPORTANCE OF EDUCATION IN PREVENTING VIOLENCE AGAINST WOMEN: THE CASE OF ADANA

Issue/Sayı:
90

Volume/Cilt
: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Şiddet olgusu toplumdaki her yaş grubunda ve kesiminde gittikçe artan bir oranda görülmektedir. Resmi istatistiklerde ve özellikle medyaya yansıyan haberlerde aile içi şiddetin arttığı ve tüm toplum hayatına sirayet ettiği gözlenmektedir. Şiddet olgusu üzerinde toplumsal faktörler (ataerkil yapı), toplumsal cinsiyet rolü algısı ile ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının (yoksulluk, istihdam, aile genişliği vb.) önemli etkisi bulunmaktadır. Şiddet, öğrenilerek çoğaltılan bir niteliğe sahiptir ve şiddet olgusundan aile içinde ağırlıklı olarak kadınlar etkilenmektedir. Şiddet uygulayanlar ise çoğunlukla erkekler olmaktadır. Bu nedenle toplumda şiddet olgusu kadına yönelik şiddet ve/veya eril şiddet olarak kullanılmaktadır. Adana ili son yıllarda kadına yönelik şiddet açısından ilk sıralarda yer alan bir il olmuştur. Bu çalışma, aile içi şiddetin önüne geçebilmek için, Adana ilinin Yüreğir, Seyhan, Çukurova ve Sarıçam ilçelerinde uygulanan SODES Projesinin sonuçlarını içermektedir. Proje kapsamında, kadınlara yönelik şiddeti önleme ve toplumsal cinsiyet konusunda bilinç yükseltme amacıyla 3 ayrı modülde eğitimler verilerek araştırma alanındaki hedef kitlede farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda eğitim öncesi ve sonrası karşılaştırılmış ve hedef kitlede pozitif yönde farkındalık olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda projede hedeflenen amaca ulaşılmıştır ve çalışmanın temel önerisi eğitimlerin süreklilik göstermesi, kadınlara yasal ve ekonomik güç kazandırılması yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, Eril şiddet, SODES Proje, Adana.

¹ Bu çalışma, T.C. Kalkınma Bakanlığı/Adana Valiliği SODES Sosyal Destek Programı kapsamında 2017-01-0046 Proje Numarası ile desteklenen "Adana İlinde Kadınlara Yönelik Şiddeti Önleme ve Toplumsal Cinsiyet Bilinç Yükseltme Eğitimi" isimli projeden elde edilen verilerle hazırlanmıştır.

ABSTRACT

The phenomenon of violence is seen at an increasing rate in every age group and segment of society. It is observed in official statistics, and especially in the news reflected in the media, that domestic violence has increased and spread to the entire community life. Social factors (patriarchal structure), perception of gender roles, and socio-cultural and economic structure of the family (poverty, employment, family size, etc.) have a significant impact on the phenomenon of violence. Violence is a learned behavior and women are predominantly affected by the phenomenon of violence in the family. Perpetrators of violence are mostly men. For this reason, the phenomenon of violence in society is used as violence against women and/or masculine violence. Adana province has been one of the top cities in terms of violence against women in recent years. This study includes the results of the SODES Project implemented in Yüreğir, Seyhan, Çukurova, and Sarıçam districts of Adana province in order to prevent domestic violence. Within the scope of the project, it is aimed to raise awareness in the target group in the research area by providing training in 3 different modules in order to prevent violence against women and raise awareness about gender. As a result of the research, before and after the training were compared and it was determined that there was a positive awareness in the target audience. In this context, the aim of the project has been achieved and the basic proposal of the study is to ensure the continuity of the training and to give women legal and economic power.

Keywords: Violence against women, Masculine violence, SODES Project, Adana.

1. GİRİŞ

Şiddet çalışmalarında “Aile İçi Şiddet” başlığı altında ifade edilen şiddet mağduru, kavramsal olarak cinsiyet içermese de pratik olarak kadının mağdur olduğu durumları ifade etmektedir. Neden kadın sorusunun cevabı elbette birçok açıdan değerlendirilebilir. Ama temelde, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz dağılımı üzerine kurulu olduğunu söylemek çok yanlış bir tanımlama olmayacaktır (Davran ve Veziroğlu, 2012).

Kadına yönelik şiddet birçok formda görülebilen, topluluklarda ve ülkelerde yaş, etnik köken, statü ve dini sınırları aşan bir olgudur. Heise, Ellsberg & Gottmoeller (1999)’a göre kadına şiddetin en sık görülen şekli aile içi şiddet şeklinde olmakta veya kadınlar eş veya sevgilileri tarafından şiddete maruz bırakılmaktadırlar.

BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi kadına yönelik şiddetin kadınlara yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı ve bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen bir şiddet olduğunu belirtmektedir (URL 1).

Kadına yönelik şiddet, kadına cinsiyeti nedeniyle ailede, sokakta uygulanan, ayrıca bazı ülkelerde devletin kolluk güçlerinin göz yumduğu ya da silahlı grupların çatışma ortamlarında başvurduğu sistematik şiddet davranışlarıdır. Güç göstermek, kontrol etmek, cezalandırmak ve öfke boşaltmak amacı taşır. Toplumdaki erkek egemenliği ve bunun sonucunda yaşamın her alanında görebileceğimiz kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizliklerle doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan “eril şiddet” olarak da tanımlanır (Anonim,2011).

Kadına yönelik şiddet ataerkil toplumsal yapının onayladığı ve çoğu zaman ortamını hazırladığı toplumsal bir sorundur. Patriyarka maddi bir temeli olan ve erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan erkekler arası hiyerarşik ilişkiler ve erkek erkeğe dayanışmayı içeren bir toplumsal ilişkiler dizisi olarak tanımlanmaktadır. Patriyarkanın maddi temeli, erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimidir. Bu denetim, kadınların ekonomik bakımdan gerekli üretken kaynaklara ulaşmalarını engelleyerek ve kadınların cinselliğini kısıtlayarak sağlanır. Erkekler denetimlerini, kadınlardan kişisel hizmet görerek, ev işi yapmak ya da çocuk yetiştirmek zorunda olmayarak, cinsellik için kadınların vücutlarını kullanarak, kendilerini güçlü hissedip güçlü bir konumda uygularlar (Hartmann, 2006:38; aktaran: Demiray, 2014). Bu noktada cinsiyet yaklaşımı açısından şiddet konusu ele alınacak olursa, biyolojik cinsiyet nedeni ile kazanılmış hakların toplumdan topluma değişen yorumları nedeni ile kadına yönelik şiddet ataerkil yapının vazgeçilmezi olsa da bu sorunun büyüklüğü toplumdan topluma değişmektedir. Değişimin büyüklüğü, içinde bulunulan toplumsal yapının ataerkil düzeni yaşama derecesine bağlı olmaktadır. Ruhbilimci düşünür ve yazar Erich Fromm’a göre (1993), kıyıcı saldırganlık, yalnızca insana özgüdür ve hayvanda türememiştir. Dolayısıyla, insanın fizyolojik yönden yaşamını sürdürmesine hizmet etmez ancak yine de onun zihinsel işleyişinin önemli bir parçasıdır. Bu durum, bazı bireylerde ve kültürlerde ağırlık taşımamakla birlikte, bazı kültürlerde de başat ve güçlü olan tutkuların birisidir (Fromm, 1993).

Bazı sosyal gruplar tarafından, kadının aldatması ya da aile içinden olmayan bir erkekle konuşması dahi namus cinayetlerinin sebebi olarak kabul edilmektedir ve toplumsal roller ve beklentiler, erkeğin kadına uyguladığı şiddeti ya da cinayete sonuçlanan eylemi namus adına hoş görmektedir. Üstelik şiddet bizzat kadın tarafından meşru kılınabilmektedir. Örneğin; geniş ailelerde kayınvalide; anne ve erkek çocuk sahibi olmanın yanında yaşının da ilerlemesi nedeniyle aile içinde daha yüksek bir statü

kazanmakta, gelinler ve aileye yeni giren gelin arasında bir ast üst ilişkisi olmaktadır. Bu gibi durumlarda anneler de namus cinayetlerinde karar ve emir verici duruma gelebilmekte, kadına yönelik şiddet ve hatta cinayet kadın tarafından meşru kılınabilmektedir (Demiray, 2014).

Diğer taraftan kadınlar, yaşadıkları her türlü şiddeti saklama eğilimindedirler. Bu durum tek bir nedenle açıklanamaz. Örneğin aile içi şiddet mağduru kadınlar, bu durumu aile içi bir mesele olarak görmekte ve kocalarının bir gün düzeleceği inancını taşımakta olabilirler. Bunun yanı sıra, toplumsal etkenler de kadının şiddeti bildirme oranını etkiler. Cinsel suçların ise bildirilme oranı çok daha azdır. Cinsel suç mağdurlarının, mağdurlar arasında en yoğun acı çekenler olduğunu belirten Sokullu-Akıncı (2008), bunların diğer suçlara oranla daha yüksek oranda siyah sayı olarak kaldığını belirtmektedir. Burada da en önemli neden toplumsal önyargılar ve gelenekselleşmiş toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığıdır. Bu suça maruz kalan kadınlar, toplum tarafından mağduru kışkırttığı suçlaması ile karşı karşıya kalabildikleri için uğradıkları fiili saklarlar (Tekeli, 2011). Feminist bilinç, kadınların ezilen bir gruba mensup olduklarının ve dolayısıyla haksızlığa uğramış olduklarının farkına varmalarını ve bu haksızlığın doğal değil de toplumsal / kültürel bir olgu olduğunu kavramalarını içerir. Bununla birlikte bu haksızlığın düzeltilmesi için mücadele edilmesine, mücadelenin bağımsız bir biçimde yürütülerek örgütlenilmesine ve aynı zamanda da alternatif bir gelecek vizyonu oluşturulmasına uzanmaktadır. Kadınların ezilmesi ve onlara karşı ayrımcılık uygulanması bilinen tarih boyunca hep var, ancak yine de tarih boyunca var olan bu ezilmeye karşı sistemli bir karşı çıkış görülmemektedir (Berktaş, 2012).

1.1. Arka Plan ve Bugün Geline Durum

Uluslararası platformda Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü komisyonu, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili olarak önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1952 tarihli Birleşmiş Milletler Kadınların Siyasal Haklarına Dair Sözleşme bu düzenlemelerden ilkidir. 1957 tarihli Evli Kadınların Vatandaşlığına Dair Sözleşme, devamında, 1962 Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması konusundaki sözleşme BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 1981'deki kabulü en önemli sonucu oluşturmuştur.² Ardından

“CEDAW Komitesi kendisine verilen yorumlama yetkisi bağlamında genel tavsiye kararları yayınlamaktadır. 1992 tarihli GTK (Genel Tavsiye Kararı) toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunu ele alması açısından önemlidir. Zira CEDAW toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olgusunu içermemektedir. Söz konusu şiddet tipiyle mücadele konusunda taraf devletlerin yükümlülüklerini belirleyen özen yükümlülüğü de Sözleşmede yer almamaktadır. Komite bu eksikliği gidermek amacıyla 12, 19 ve 28 no'lu GTK'lerde konuya ilişkin düzenlemeler benimsemiştir. 2017 yılında benimsediği 35 no'lu GTK ise, üzere, kadına karşı şiddetle mücadelede özen yükümlülüğünün taşıdığı potansiyeli hayata geçirmeye yönelik yaklaşımı yansıtan bir bakış açısıyla, oldukça somut ve detaylı düzenlemelere yer vermiştir.” (Gürgey-Çağlar ve Dericiler, 2019).

1982 yılında ise Kopenhag'da yapılan İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda aile içinde kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin bir ilke kararı kabul edilmiştir. Ve şiddet daha çok bir sağlık sorunu olarak algılanmıştır. Aile içinde çoklukla kadına, çocuklara ve diğer güçsüz bireylere yönelik olan şiddetin nihayet kadın ile erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisinin sonucu olduğu vurgulanmış ve 1993'te Viyana İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer almıştır. Bu konferansın en önemli sonucu 1994 yılında İnsan Hakları Komisyonu'nca kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçlarını araştırmak adına özel raportör atanmasıdır. 1995 yılında Pekin'de 189 ülkenin katılımı ile düzenlenen Dördüncü Kadın Konferansı'nın önemi ise kadına yönelik şiddetin önlenmesi için devletlerin sorumluluk almaları gerektiğinin vurgulanmasıdır (Karınca,2008).

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren kadın hareketlerinin ve feminist hareketin çabaları sonucunda cinsiyete dayalı aile içi şiddet, kamuoyunun ve devletin gündeminde önemli bir sorun alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Feminist bilinç, kadınların ezilen bir gruba mensup olduklarının ve dolayısıyla haksızlığa uğramış olduklarının farkına varmalarını ve bu haksızlığın doğal değil de toplumsal / kültürel bir olgu olduğunu kavramalarını içerir (Davran, Veziroğlu, Biberli, Oğuz ve Menderes, 2015).

Türkiye'de, 17.01.1998 tarihli 23233 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aile içi şiddeti önleme konusunda yapılan ilk özel kanuni

² Bu sözleşme Türkiye açısından 1986 yılından beri iç hukukunun bir parçasıdır.

düzenlemedir. Ancak bu kanunda aile içi şiddet tanımı yapılmamıştır. Oysa aile içinde bir bireyin diğer bir bireye yönelik fiziksel, sözel, duygusal kötü davranışlarının hepsidir. Dolayısıyla, öldürmek, yaralamak, sakat bırakmak (engeli hale getirmek), tecavüz, ensest ilişki, parasız bırakma, çalışmayı engelleme ve aşağılamaya kadar pek çok davranış bu kapsamda değerlendirilebilir (Karınca, 2008). 4320 sayılı kanunun (Değişik: 26/4/2007-5636/1 md.)

“Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığı.”

hükmünden hareketle özellikle evli olmayan kadınları mahkemeler bu kanunun korumasından yararlandırmamışlardır. Ayrıca hakimler çok az sayıda koruma tedbir karar vererek bu kanunu gereği gibi uygulamamışlardır. Bu nedenle 4320 sayılı kanununun uygulanma(ma)sından elde edilen deneyimler, hem de kadına yönelik şiddetin artması ve daha görünür hale gelmesi zamanla daha kapsamlı bir yasaya ihtiyaç olduğunu gösterdi. 8 Mart 2012 tarihinde, 28239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, kabul edildi. Bu kanunda şiddet gören veya görme tehlikesi altında yaşayan kadınları ve aile bireylerini korumayı şiddetten korumayı amaçlamaktadır. Zira 4320 sayılı Kanun, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kalması halinde uygulanamıyordu. Oysa 6284 sayılı Kanun ile koruma hedeflenen şiddet mağdurlarının kapsamı genişletilmiş, aile bireyleri haricinde kadınlar, çocuklar ve ısrarlı takip mağdurları da şartların varlığı halinde koruma kapsamına alınmışlardır. 6284 sayılı Kanun’da iki temel tedbir kararı öngörmektedir: Koruyucu Tedbirler: Şiddete uğrayan veya şiddet görme tehlikesi altında olan kişiler hakkında koruyucu tedbir kararları. Bunlar şiddete maruz kalan kadın hakkında alınacak tedbir kararlarını (sığınak, hukuki destek, psikolojik destek gibi) kapsar. Önleyici Tedbirler: Şiddet uygulayan ve/veya şiddet uygulama ihtimali olan kişi veya kişiler hakkında alınacak tedbir kararlarıdır (Öztürk, 2017). Halen önemli bazı eksikleri olan ve eksikleriyle geçen bu kanun, İstanbul Sözleşmesi temel alınarak hazırlanmıştır.³

Türkiye’de gerek aile içi şiddet gerekse kadın ve şiddet konusunun son yıllarda ağırlıklı olarak gündemde yer alması ve bu konu üzerine yapılan çalışmaların artması, aslında uluslararası düzlemde konunun süreklilik kazanması ve yasal düzenlemelere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Aile içi şiddeti önleme ve/veya kadına yönelik şiddeti önleme ile ilgili olarak Türkiye uluslararası sözleşmelerin önemli bir kısmını imzalamış ve taraf ülke olmuştur. Ancak gelinen noktada ataerkil toplum yapısı ve karar mekanizmalarının da bu mantalitede olması ne yazık ki uygulamaların ve alınan yasal kararların başarısızlığına neden olmaktadır.

Aile içi şiddet toplumun tüm kesimlerinde artan şekilde görülmektedir. Davran ve Veziroğlu (2012)’na göre toplum açısından baba evinde gördüğü şiddet nedeniyle kaçan veya babanın rızası olmadan evlenen kadınlar eşlerinden şiddet gördükleri zaman baba evine geri dönememektedir. Baba evinden babanın rızası/isteği ile evlenen kadınlar da geleneksel değerler (ör. kocanın hem sevebileceği hem de dövebileceği, dayanın cennetten çıktığı, evden çıkan kızın baba evine ancak kefenle geri dönebileceği vb.) nedeniyle çoğunlukla baba evine geri dönememektedir ve tüm bu süreçler şiddet türlerinin hepsinin katlanarak devam etmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla bireysel açıdan sadece kadın sorunu gibi görünen şiddet, çocuklarda ve kadınlarda yarattığı psikolojik sorunlar, intihar veya cinayete varan durumlar, intihar ve cinayet sonucu ortada kalarak ailesiz ve sevgisiz büyüyen çocuklar, sağlıksız aile ilişkileri gibi konular dikkate alındığında aslında önemli bir toplumsal sorundur. Faraç (2002) da töre cinayetlerini incelediği kitabında, toplumsal geleneklerin/törelere yasaları hiçe saydığını resmi belgelerle ispatlamıştır. Diğer taraftan aileler, aile içinde çoğunlukla kadınlara ve çocuklara uyguladıkları şiddetin genelde farkında olmamakta ya da şiddeti bir tür kontrol etme yöntemi olarak görme eğilimindedirler. Nitekim “dayak cennetten çıkmadır”, “kızını dövmeyen dizini döver”, “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin”, “kızı boş bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya kaçır” vb. Türk toplumuna özgü atasözleri de genel olarak fiziksel şiddeti destekleyen ifadelerdir.

³ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, 11/5/2011 tarihinde imzalanan ve 10/2/2012 tarihli ve 2012/2816 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin Türkiye Cumhuriyeti bakımından feshedilmesine, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesininin 3’üncü maddesiyle sözleşmeden çekilme kararı almıştır.

Tanilli'ye (2006) göre, büyük yığın medyası, zaman zaman kadın sorununa el atmakta ve gerektiğinde akla uygun adımlar da atmaktadır. Ancak işin özünde ayrımcılıktan uzaklaşmayı, kurallara uymaktadırlar (Tanilli, 2006). Medyadaki şiddete ilişkin genel kabul haberlerdeki şiddet içerikleri, televizyondaki dizi ya da film sahneleri ile ilgilidir. Gerçek şiddet yasalarla tanımlanmıştır. Medyadaki şiddet gerçek şiddetin ham malzemesini kullanır. Medya sunumları, gerçek şiddete dayandırılarak farklı süreçlerle biçimlendirilir. Haber değerlendirmeleri, film senaryoları, karakter sunumları gerçek şiddeti temsil eden şiddete dönüşür. Medya üzerinden üretilen popüler kültür, şiddete uğrayan kadını suçlamaya cesaret eden bir eğilim içindedir. Şiddetin temel öznesi olan şiddeti uygulayanların ifşa edilmesi, toplumdaki davranışların yıkıcı şiddet eylemine dönüşmeden önlenmesi için politik kararlara ve hukuk felsefesinin yönlendiriciliğine ihtiyaç duyulmaktadır (Elpeze-Ergeç, 2020).

1.2. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet İle İlgili İstatistikler

Son yıllarda, süregelen bir gerçek olan kadına yönelik şiddet medyada ve kamuoyunda sıkça bahsedilir olmaya başlamıştır. 2010 yılında evli kadınların %39'u fiziksel şiddete, %15'i cinsel şiddete ve %44'ü ise duygusal şiddete maruz kalmış olup (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], 2011); adalet bakanlığı verilerine göre ise 2002-2009 yılları arasında kadına yönelik şiddet oranı %1400 artmıştır (URL 2).

Türkiye'de, uygulanan şiddet nedeni ile öldürülen kadın sayısı sürekli artma eğilimindedir. Son on yıl dikkate alındığında öldürülen kadın sayısı 2010 yılında 282 iken 2021 yılında 425 olmuştur (2011 yılında 122, 2012 yılında 137, 2013 yılında 226, 2014 yılında 282, 2015 yılında 294, 2016 yılında 292, 2017 yılında 351, 2018 yılında 407, 2019 yılında 424, 2020 yılında 415, 2021 yılında 425 ve 2022 yılında (22 Aralık itibarıyla) 382 kişi olarak kayıtlara geçmiştir) (Anonim,2022). Bu veriler uygulanan şiddetin ölümle sonuçlanması nedeni ile kayıt altına alınabilmiştir.

Yine Türkiye'de 2010 yılında evli kadınların %39'u fiziksel şiddete, %15'i cinsel şiddete ve %44'ü ise duygusal şiddete maruz kalmıştır (KSGM, 2011). Birleşmiş Milletlerin verilerine göre tüm dünyada kadının şiddete uğrama oranı %17-75 arasında değişmektedir. Bu oran Kanada'da % 25, Japonya da %59 iken, Hindistan'da %75'e çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden (AİHM) aile içi şiddet nedeniyle ceza alan ilk ülke Türkiye'dir. Bu cezanın alınmasına neden olan kişi devlet tarafından korunamamasına bağlı olarak eşi tarafından öldürülmüş bir kadındır (URL 1).

Avrupa ve OECD ülkeleri arasında erkeklerden fiziksel veya cinsel şiddet gören kadın oranının en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de kadına şiddet oranı %38 olarak açıklanmıştır. Neredeyse 10 kadından 4'ü erkek şiddetine maruz kalmaktadır. OECD verileri "hayatlarından en az bir kere eşi veya sevgilisinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalan kadınların oranını" göstermekte olup; resmi verilere göre gerek Avrupa ve OECD ülkeleri gerekse G20 üyeleri arasında kadına şiddetin en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir (URL3).

1.3. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddet fiziksel, duygusal (psikolojik-sözel), cinsel, ekonomik ve dijital/flört şiddeti olmak üzere 5 başlıkta ele alınmaktadır (Anonim, 2011).

Fiziksel Şiddet: Bedensel gücün veya üstünlüğün şiddet aracı olarak kullanıldığı durumları tanımlar. Bireylerin ve toplumun en fazla farkındalık yaşadıkları şiddet türüdür. Çünkü görsel izleri mevcuttur. Özellikle kırsal kesimde sahip olunan değer yargıları, erkeğin hâkim olduğu ataerkil yaşam biçimi ve toplumsal cinsiyet açısından toplumda kadının ikincil konumu bu fiziksel şiddeti erkek açısından haklı göstermektedir. Şiddetin yaşandığı ailelerde çocuklar da şiddeti deneyimleyerek öğrenmektedirler. Erkek çocuklar babayı rol model alırken, kızlar da dayak yemeyi içselleştirmektedirler. Diğer taraftan anne ve babaların çocukları yetiştirirken kullandıkları yegâne terbiye aracı da fiziksel şiddet olmakta ve bunu farkında olmadan çocuklara da aktarmaktadırlar.

Duygusal Şiddet: Duygusal gücün veya ihtiyaçların şiddet aracı olarak kullanıldığı durumları tanımlar. Fiziksel şiddete oranla tanımlanması/tanınması daha güçtür. Duygu sömürüsü, suçlu hissettirme, kıskançlık, utandırma, küsmek, surat asmak, alay etmek, sıklıkla kullanılan duygusal şiddet yöntemleridir. Özellikle töre-namus cinayetlerinin içerisinde genç kızların/kadınların kendi kendilerine intihar etmelerinin sağlanması için yapılan tavırların hepsi, kadının kendini suçlu hissettirmeye dönük duygusal şiddettir.

Kadını çaresizlik, güçsüzlük, suçluluk ve korku duyguları içinde yaşatmayı hedefleyen bazı psikolojik mekanizmalar ise aşırı kıskanmak; sürekli olarak kadını suçlamak; nereye gittiği ve kiminle görüştüğü konularında sürekli denetlemek; kadını suçlu hissettirmek için çocukları kullanmak (kaçırma, elinden alınacağı ile ilgili, tehdit etme, şiddet vb.) ve izole etmek (kadının maddi ve manevi destek alabileceği bütün kişi ve kuruluşlarla arasını bozma/ulaşımını engellemek) olarak sayılabilir (Anonim,2011).

Cinsel Şiddet: Kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla cinselliğin bir araç olarak kullanıldığı durumları kapsar. Duygusal şiddetle birlikte ortaya çıkmaktadır. Özellikle doğuracağı çocuk sayısına karar verme, aile planlaması hizmetlerini kullanma vb. daha çok kadının kontrolünde olması gereken konularda söz hakkı çoğunlukla erkeklere aittir. Yine kadının erken yaşta ve istemediği kişilerle evlendirilmesi de üstü örtülü bir cinsel şiddettir.

Ekonomik Şiddet: Öfke boşaltmak, güç göstermek, kontrol etmek ve cezalandırmak amacıyla maddi gücün veya üstünlüğün bir şiddet aracı olarak kullanıldığı durumları tanımlar. Kadının çalışmasına veya işinde yükselmesine engel olma, gelirine/birikimine el koyma, para biriktirmesine/hesap açmasına/yatırım yapmasına engel olma, çok küçük miktar harçlıklarla günlük yaşamı döndürmesini isteme, bu olmadığı durumlarda şiddet uygulama, para için yalvarma, maddi ihtiyaçları kadını denetlemek adına keyfi ve tutarsız bir şekilde karşılama, kadının maddi gelirini sömürme, en yaygın ekonomik şiddet biçimlerindedir. Örneğin, Dünya Ekonomik Forumu (2015) raporuna göre Türkiye’de bir kadının kazandığı 1 ABD dolarına karşı, aynı işi yapan bir erkek 2,56 ABD doları kazanmaktadır (Anonim,2015).

Ekonomik şiddet, çoğunlukla bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal kesimde istihdam edilen kadınların %84.6’sı tarımda istihdam edilirken; bu istihdamın %83.2’si ücretsiz aile işgücüdür (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK],2015). Diğer taraftan mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerde de kadının gelir üzerinde söz hakkı yoktur. Yine gezici olarak mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerde de kadın ekonomik şiddetin en yoğununu yaşamaktadır. Genelde işsiz olan aile reisi karşısında tek çare kadının çalışması/çalıştırılmasıdır ve 2-3 ay yapılan işçilik sonucunda elde edilen gelir bütün bir yılın masrafı için erkek tarafından harcanmaktadır.

Dijital Şiddet: Teknolojik gelişmelerin bir cezalandırma/kontrol etme/öfke boşaltma/güç gösterme aracı olarak kullanıldığı durumları tanımlar; dijital ortamlarda teknolojik araçlar üstünden uygulanır. Dijital ortam kadının 7 gün 24 saat gözetlenmesi ve denetlenmesi imkânını sağlar. Sürekli SMS mesajı göndermek, kadından göndermesini istemek, sürekli olarak cep telefonundan arayarak takip etmek, denetlemek, sosyal paylaşım sitelerinde kadını küçük düşüren, hakaret, nefret içeren yorumlarda bulunmak son 10 yılda ortaya çıkan ve gittikçe yaygınlaşmakta olan “yeni kuşak” şiddet biçimlerindedir.

Özellikle dijital şiddet açısından kentli kadınların daha mağdur oldukları söylenebilir. Diğer taraftan teknoloji kırsal kadın için bir kontrol aracından çok, şiddete imkân veren bir unsur da olabilmektedir. Nitekim bir radyo kanalından, kendi isteği olmadığı halde, adına istenen bir şarkı sonrası intihar etmek zorunda bırakılan kadınlar bulunmaktadır ülkemizde (Faraç,2002).

Flört Şiddeti: Flört şiddeti çoğunlukla, duygusal, romantik ya da cinsel bir birliktelik yaşayan/yaşamış olan partnerlerden birinin diğeri üzerinde güç ve/ya kontrol kazanmak için uyguladığı, zamana yayılan ve genellikle belli bir örüntüyü takip eden, karşı tarafa zarar verici nitelikte psikolojik, duygusal, fiziksel ve/ya cinsel şiddet edimleri olarak tanımlanır. Büyük ölçüde ilk flörtlerin yaşandığı gençlik dönemine atfen kullanılıyor olsa da aslında flört şiddeti yaş, cinsiyet, sosyoekonomik konum gibi değişkenlerle sınırlandırılmayacak kadar yaygındır (Diltemiz-Mol, 2021).

1.4. Çalışmanın Amacı

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren kendini sosyal bir ortamın içerisinde bulur. Kendini diğerlerinden farklı biri olarak algılayabildiği çocukluk yaşlarından itibaren içine doğduğu bu sosyal ortamı algılar ve algıları dâhilinde tepkiler vererek sosyal eylemler gerçekleştirir. Kendisi dışındakilerle gerçekleştirmiş olduğu bu toplumsal eylemler sayesinde sosyal ortamın taşıdığı özellikleri ve bu ortamda sosyal olarak varlığını ortaya koyup devam ettirebilmesi için gerekli olan araçsal sembolleri öğrenir. Bu sayede kendini ve diğerlerini yine ve yeniden anlamlandırır (Sankır, 2010).

Şahinkaya'ya göre (1979), toplum içinde insanların yaşamalarına olanak sağlayan temel toplumsal kurumlar vardır ve bu kurumlardan en önemlisi ailedir (Şahinkaya, 1979'dan aktaran Kızılaslan, 2012).

Aile toplumsal düzen bütünüdür ve aile, içinde yaşanan çağın özelliklerine paralel olarak yapısal değişimlerin görüldüğü bir sosyal birimdir. Bu noktada ailenin değişime karşın bireyleri sosyalleştirme işlevini hiçbir zaman yitirmeyen, biyolojik, kültürel ve hukuki fonksiyonları olan bir kurum olduğunu da belirtmek gerekmektedir (Şahinkaya, 1979'dan aktaran Kızılaslan, 2012).

Bu çalışmanın temel konusu olan şiddet, öğrenilen bir davranış şeklidir ve bu bağlamda şiddetin aile içerisinde öğrenilerek kuşaklararası aktarımı söz konusudur. Buradan hareketle, bu çalışmada kullanılan verilerin elde edildiği projede, aile içerisinde şiddete en fazla maruz kalan ve çocuk eğitiminde büyük sorumluluğu olan kadınlara ve şiddeti en fazla uygulayan kişiler olan erkeklere eğitim yoluyla şiddet olgusuna farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır. Söz konusu projeden elde edilen verilerin kullanıldığı bu makalede, eğitim sonucunda meydana gelen farkındalığın ortaya konması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyali, hedef kitleye eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan anketlerden elde edilen birincil verilerden oluşmaktadır. Birincil verilerin yanı sıra konuyla ilgili ikincil kaynaklar ve gözlemlerden de yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

Araştırma alanını, Adana ilinin kadına yönelik şiddet açısından öne çıkması nedeniyle Adana il merkezi oluşturmuş ve merkeze bağlı dört ilçe gayeli örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Buna göre Adana ilinin sosyo-ekonomik olarak tüm farklılıklarını yansıtan Yüreğir, Seyhan, Çukurova ve Sarıçam ilçeleri araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmanın hedef kitlesi, Adana il merkezine bağlı dört ilçede yaşayan 15 yaş ve üstü kadınlar ve erkeklerden oluşmuştur. Nüfusun dağınık ve birbirinden bağımsız olması, eğitim alacak kişileri belirlemede ve eğitim çalışmalarını koordine etmede zorluk yarattığı için, dört ilçede belediyeler tarafından ücretsiz olarak verilen eğitim/kurs vb. çalışmalara katılan kursiyerler çalışmada eğitim verilecek hedef kitle olarak gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Eğitimlere katılan tüm kadın ve erkeklere proje başlamadan önce, proje konusunda bilgi verilmiş ve gönüllü olanların katılımı sağlanmıştır. Her belediyede hedef kitleden gönüllü olan kişiler, belediyelerde kursiyer tespit komisyonuna yazılı başvuru yaparak eğitim programına alınmıştır. Yazılı başvuru yapılmasının nedeni kursiyerlerin eğitimlere devam edip etmediklerini kontrol edebilmek ve ön test-son test kontrolünü sağlamaktır.

Araştırmanın Paydaşları, Çukurova Üniversitesinin Koordinatörlüğünde, Çukurova Üniversitesi öğretim üyelerinden, Yüreğir, Seyhan, Çukurova ve Sarıçam belediyeleri ile ŞÖNİM (Aile Çocuk ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Adana İl Müdürlüğü Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi) ve AKDAM'dan (Adana Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi) oluşmuştur.

Çukurova Üniversitesi öğretim üyeleri, iletişim, hukuk, kadın çalışmaları ve aile içinde kadına yönelik şiddet konusunda çalışan uzman kişilerden seçilmiştir. Bu öğretim üyeleri aynı zamanda Çukurova Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KADAUM) akademik kurulunda da görev yapan öğretim üyeleridir.

Belediyeler, eğitim/kurs programları nedeniyle kayıtlı kursiyerlerinin olması ve eğitim verebilecek altyapılarının (konferans salonu, projeksiyon vb.) bulunması açısından özellikle paydaş olarak seçilmiştir. Ayrıca kursiyerlerin kendi evlerine yakın olması nedeniyle belediye nezdinde açılan kurslara ve eğitimlere sıklıkla katıldıkları da belediyeler tarafından belirtilmiş ve ağırlıklı kadın olan kursiyerlerin başka bir mekânda (üniversite, STK vb.) eğitime katılmalarının, eşin izin vermemesi ve küçük çocuklarının olması nedeniyle, çok zor olabileceği ifade edilmiştir. Belediyelerin diğer bir seçilme nedeni ise, kamusal bir kurum olması nedeniyle kadın ve erkeklerin eğitim çalışmalarına kolaylıkla ve güvenerek katılımlarını sağlamaktır.

ŞÖNİM, şiddetle ilgili bir kamu kurumu olması nedeni ile eğitimler başlamadan Adana ili ile ilgili şiddet olgusu hakkında bilgi alabilmek, eğitim içeriğine yön vermek ve eğitim süresince saptanan sorunları ve önerileri paylaşabilmek amacıyla seçilmiştir.

AKDAM, şiddet gören kadınlarla çalışan bir STK olması nedeniyle ve şiddetle ilgili hukuksal boyut hakkında, eğitim çalışmalarına destek verebilecek olmaları nedeniyle seçilmiştir.

Eğitim içeriği, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı, şiddet türleri ve nedenleri, şiddeti önlemede aile içi iletişimin önemi, şiddet karşısında başvuru yapılabilecek yerler, şiddetle ilgili yasal kurumlar ve haklardan oluşmuştur. Bu içeriğe göre hazırlanan üç eğitim modülü ise şu şekildedir.

1.Şiddet Bilgi Modülü

- Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı
- Aile içi şiddet türleri ve nedenleri

2. Şiddet ve İletişim Modülü

- Aile içi iletişim
- Aile içi şiddeti önlemede iletişimin rolü

3.Şiddet ve Hukuksal Modül

- Aile içi şiddetle ilgili yasal kurumlar ve haklar
- Aile içi şiddet karşısında başvuru yapılabilecek yerler

Anketler, dört ilçe belediyesinin, SEYMER, Kültür Evi, Toplum Merkezi vb. şekilde isimlendirilen eğitim merkezlerinde kurs gören kadınlar ve erkeklerden gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyenlere, eğitimden önce ve sonra olmak üzere, iki defa uygulanmıştır. Buna göre gönüllü kadın ve erkeklere, şiddet konusunda mevcut bilgilerini ölçmek üzere anket aracılığıyla eğitimlerden önce durum saptaması yapılmış; daha sonra eğitimlere başlanmış; eğitimler bitince tekrar aynı anketler uygulanarak aradaki farkların ortaya konmasına çalışılmıştır. Anketler katılımcılar tarafından doldurulmuş, ancak okuma yazma bilmeyen kadınlar için proje ekibi yardımcı olmuştur. Anket soruları projede görevli öğretim üyeleri tarafından hazırlanmış; Yüreğir Belediyesi kursiyerleri üzerinde pilot anket uygulanmış ve sonrasında son hali verilen anketler alanda uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak frekans dağılımları hesaplanmıştır. Eğitime katılan kadın ve erkek sayısı eşit olmadığı için veriler cinsiyet bazında değerlendirilmeyip, bütün olarak verilmiştir.

Eğitimler, her belediyede ayrı ayrı verilmiş; yazılı ve görsel materyallerle sunum yapılmış; eğitimler sohbet ortamında ve karşılıklı konuşma, soru cevap şeklinde yapılmıştır. Ayrıca sadece katılımcılara değil, belediyede çalışan ve eğitim merkezindeki personele de eğitim ve materyaller verilmiş; eğitimlerin ve farkındalığın proje bitiminden sonra da gelecek kursiyerler açısından sürdürülebilir olması sağlanmıştır. Ayrıca proje süresince web sayfası (www.sodesadanaaileicisiddet.com) da oluşturulmuş ve eğitim dosyaları sisteme yüklenmiştir.

Üç modülde hazırlanan eğitimler katılımcılara sırasıyla aktarılmıştır. Bu çalışmada proje ile ilgili sadece şiddet türleri eğitim sonuçları değerlendirilmiştir. Tüm şiddet türleri (fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel ve dijital/flört) örneklerle katılımcılara anlatılmış ve sonrasında yine örnekler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Flört şiddeti konusundaki eğitimler, dijital şiddet ile birlikte ele alınarak anlatılmıştır. Bunun nedeni flört şiddeti olgusunda dijital iletişim araçlarının yoğun bir şekilde kullanılmasıdır. Ayrıca dört temel şiddet türü, flört esnasında da yaşandığı için, eğitim sonunda ayrı bir başlık olarak katılımcılara sorulmamıştır.

Proje 20 Kasım 2017-20 Şubat 2019 tarihleri arasında yürütülmüş; eğitim çalışmaları ise 2018 yılı içerisinde tamamlanmıştır. Proje başında ulaşılmak istenen kişi sayısı 180 olarak saptanmış, ancak katılım yüksek olduğu için 251 kişi ile eğitimler tamamlanmıştır.

Çalışmanın kısıtları: Bu çalışma Adana İline bağlı 4 ilçe merkezi ile sınırlandırılmış olup; çalışma sonuçları ve yorumlar bu 4 ilçe merkezini kapsamaktadır. Ayrıca, çalışma konusunun hassas olması, eğitimlere düzenli katılım sağlamak ve konuyla ilgili güvenilir bilgi almak amacıyla gönüllü katılım tercih edildiği için, araştırma sonuçları araştırma alanındaki herkesi temsil etmeyebilir.

3. PROJE BULGULARI

3.1. Demografik Yapı

Eğitime katılanların toplam sayısı ve cinsiyet dağılımı: 199 kadın (%79,3) ; 52 erkek (%20,7) olmak üzere toplam 251 kişidir. Detaylı bilgiler Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Eğitime Katılanların Ortalama Yaş ve Eğitim Süreleri

Cinsiyet	Ortalama Yaş	Ortalama Eğitim Süresi
Kadın	35,91	11,46
Erkek	29,98	12,64
Toplam Ort.	34,68	11,70
Kadın Başına Ortalama Çocuk Sayısı 2,3		

Tablo 2. Eğitime Katılanların İkamet, Medeni Durum ve Meslek Yapılanması

İkamet yeri	Medeni durum	Meslek
%4,4 köyde %18,5 ilçede ve %77,1’i ilde yaşıyor	Kadınların %57,2’si evli Erkeklerin % 34,0’ı evli	Kadın %42,8 ev hanımı; %41,7 öğrenci Erkek %23,4 Serbest meslek %53,2 öğrenci

3.2. Eğitime katılanların Şiddetle İlgili Bilgi Düzeyi ve Şiddete Uğrama Durumları

Eğitime katılan kadın ve erkeklerin çoğunluğu (%87,2’si) eğitimden önce şiddet kavramını duymuştur ve bu daha çok dayak ve bağırma gibi fiziksel ve psikolojik şiddet türleridir. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi (%59,0) şiddetle ilgili yasal düzenlemeler olduğunu bilmektedir ve bunların %79,9’unu kadınlar oluşturmaktadır.

Eğitime katılanların yaklaşık üçte biri (%30,4) yakın çevresinde şiddet olduğunu belirtmiştir ve bu kişilerin %84,1’ini kadınlar oluşturmaktadır. Şiddete uğradığını belirten katılımcıların oranı ise %21,2 olup bunların %91,7’sini yine kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların şiddet gördükleri ortalama süre ise 7 yıl olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların %81,1’i kadın ve erkeğin eşit olduğunu belirtmiştir ve bunların da çoğunluğu (%80.0) kadınlardır.

3.3. Eğitime Katılanlar Açısından Şiddetin ve Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

Katılımcılara eğitimlerden önce şiddetin ve kadına yönelik şiddetin en önemli 3 nedeni sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 3’te verilmiştir. Buna göre şiddetle ilgili olarak katılımcıların yaklaşık üçte ikisi (%58,1) eğitimsizliği; kadına yönelik şiddetle ilgili olarak ise yaklaşık yarısı (%55,9) cevap vermeyi en önemli birinci neden olarak belirtmiştir. İkinci ve üçüncü önemli nedenler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Şiddetin ve Kadına Yönelik Şiddetin En Önemli 3 Nedeni

Şiddetin nedenleri	Kadına yönelik şiddetin nedenleri
1. %58,1 eğitimsizlik	1. %55,9 cevap verme
2. %46,7 işsizlik	2. %41,0 eve geç gelme
3. %42,7 yoksulluk	3. %32,6 çocuklarla yeterince ilgilenmeme

3.4. Kadına Yönelik Şiddet Farkındalık Eğitimi Sonuçları

Katılımcıların eğitim öncesi ve sonrasında kadına yönelik şiddet türleriyle ilgili kazandıkları farkındalık durumu yüzde olarak aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Katılımcıların eğitim öncesi en fazla bildikleri şiddet türü fiziksel şiddet olup; özellikle dayak, üstüne yürüme ve tokat atma en fazla belirtilen fiziksel şiddet türüdür. Eğitim öncesinde fiziksel şiddetin diğer türlerini bilenlerin oranı %50’nin altındayken; eğitim sonunda katılımcıların üçte ikisinden fazlası diğer fiziksel şiddet türlerini de öğrenmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcılar Tarafından Fiziksel Şiddet Olarak Tanımlanan Durumlar

Fiziksel şiddet türleri	Şiddet olarak görenlerin oranı (%)	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
Dayak	82,8	87,3
Tokat	56,8	71,1
İtme	49,8	64,1
Eşya fırlatma	48,9	64,1
Üstüne yürüme	61,2	73,2
Öldürme	45,4	60,6
Yaralama	48,5	62,0
Sakat bırakma	49,8	64,1
Aç bırakma	37,0	59,2

Katılımcıların eğitim öncesi en fazla bildikleri psikolojik şiddet türünün bağırma ile aşağılama-hakaret-alaydan oluştuğu belirlenmiştir. Eğitim öncesinde özellikle küsme ve surat asma ile duygu sömürsünü psikolojik şiddet olarak tanımlayanların oranı üçte birden azdır. Eğitim sonunda katılımcıların en az üçte ikisi, küsme ve surat asma ile duygu sömürsü de dâhil olmak üzere, diğer psikolojik şiddet türlerini de öğrenmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcılar Tarafından Psikolojik Şiddet Olarak Tanımlanan Durumlar

Psikolojik şiddet türleri	Şiddet olarak görenlerin oranı (%)	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
Bağırma	68,7	79,6
Tehdit etme	55,1	69,7
Kaş göz işaretiyle uyarma	42,3	62,0
Duygu sömürsü	38,3	65,5
Suçlu hissettirme	44,9	62,0
Aşırı kıskançlık	42,7	61,3
Küsme surat asma	34,4	62,0
Utandırma	41,4	59,9
Aşağılama/hakaret/alay	57,7	66,9
Yasaklama	47,1	62,0

Katılımcıların eğitim öncesi ekonomik şiddet olarak tanımladıkları en önemli iki konu parasız bırakma (%72,2) ve parasına el koymadır (%57,3). Eğitim öncesinde katılımcıların yarısından azı (%45,4) miras hakkından yararlandırmamayı şiddet olarak tanımlamıştır. Eğitim sonunda katılımcıların en az üçte ikisinden fazlası, ekonomik şiddet türlerini öğrenmişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcılar Tarafından Ekonomik Şiddet Olarak Tanımlanan Durumlar

Ekonomik şiddet türleri	Şiddet olarak görenlerin oranı (%)	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
Parasız bırakma	72,2	86,6
Parasına el koyma	57,3	69,7
Miras-altın vb unsurlara el koyma	45,4	62,7
Çalışmasını engelleme	51,1	65,5
Çok az para verme	44,9	60,6
Para için yalvartma	47,6	62,0

Katılımcıların eğitim öncesi cinsel şiddet olarak tanımladıkları en önemli konu taciz ve tecavüz (%74,4) ile zorla ilişkiye girmekten (%59,9) oluşmaktadır. Eğitim öncesinde katılımcıların yarısından azı kuma getirmeyi (%44,1), erken yaşta evliliği (%44,1) ve kontrol etme-denetlemeyi (%48,5) şiddet olarak görmektedir. Eğitim sonunda katılımcıların üçte ikisinden fazlası kuma getirmenin, dörtte üçü kontrol ve denetlemenin, beşte dördü de (%83,2) erken yaşta evliliğin cinsel şiddet türü olduğunu öğrenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcılar Tarafından Cinsel Şiddet Olarak Tanımlanan Durumlar

Cinsel şiddet türleri	Şiddet olarak görenlerin oranı (%)	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
Kontrol-denetleme	48,5	71,8
Taciz-tecavüz	74,4	82,4
Kuma getirme	44,1	64,1
Zorla ilişkiye girme	59,9	73,9
Erken yaşta evlendirme	44,1	83,2

Katılımcıların eğitim öncesi dijital şiddet olarak tanımladıkları en önemli konu izinsiz fotoğraf çekme ve yayma olarak (%72,7) belirtilmiştir. Eğitim öncesinde katılımcıların yarısından azı sosyal medya

kullanımını kontrol etme (%41,9) ve sürekli mesaj göndermeyi (%42,7) dijital şiddet olarak görmektedir. Eğitim sonunda katılımcıların en az üçte ikisi dijital şiddet türlerini öğrenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Katılımcılar Tarafından Dijital Şiddet olarak Tanımlanan Durumlar

Dijital şiddet türleri	Şiddet olarak görenlerin oranı (%)	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
İzinsiz fotoğraf çekme ve yayma	72,7	83,6
Telefonla ısrarlı arama, aramaya zorlama	52,4	66,9
Telefonu kontrol etme	57,3	67,6
Sosyal medya kullanımını engelleme	50,2	62,0
Sosyal medya kullanımını kontrol	41,9	61,3
Sürekli mesaj gönderme	42,7	63,4

Katılımcılara eğitim süresince kadına yönelik şiddete karşı, özellikle fiziksel ve cinsel, başvurulması gereken birimler de anlatılmış ve eğitim sonrasında başvurulması gereken birimlerin ne olduğu sorusu yöneltilmiştir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlası resmi kurumları belirtmiş ve “katlanmalı” diyenlerin oranı oldukça düşük çıkmıştır.

Tablo 9. Katılımcıların Eğitim Sonunda “Şiddet Gören Kadın Ne Yapmalı” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Seçenekler	(%)*
Polise şikâyet etmeli	75,4
Yasal kurumlara başvurmalı	56,3
Şiddetle ilgili kurumlara başvurmalı	55,6
Aile büyükleri ile konuşmalı	35,2
Güvendiği kişilerle konuşmalı	33,1
Konuşmayı denemeli	23,2
Katlanmalı	4,2

*Birden fazla cevap hakkı verilmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de gerek aile içi şiddet gerekse kadın ve şiddet konusunun son yıllarda ağırlıklı olarak gündemde yer alması ve bu konu üzerine yapılan çalışmaların artması, aslında uluslararası düzlemde konunun süreklilik kazanması ve yasal düzenlemelere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte gerek şiddet olgusunun ele alınış biçimi, gerek şiddeti önleme amacıyla yapılan uygulamada karşılaşılan sorunlar, gerekse kapsamı açısından birçok sınırlılıklar mevcuttur. Özellikle konuyla ilgili yapılan çalışmaların çoğunda kır-kent ayrımının ve yaş grubu ayrımının yapılmaması önemli bir eksikliklerdir. Dolayısıyla bu durum, kadınların yaşadıkları şiddetin nedenlerini ve çözüm önerilerini ortaya koymak için net yaklaşımlarda bulunmayı zorlaştırmaktadır. Kırsal ve kentsel ayrım yapılması, şiddet olgusunun yaş gruplarına göre incelenmesi, sorunların saptanmasında ve çözümünde kolaylık sağlayacaktır.

Davran ve Veziroğlu’na (2012) göre kırsal yapının şehir hayatından farklı olarak onunla özdeşleşen bazı özellikleri bulunmaktadır ve özellikle ataerkil yapı, geleneksel değerlere bağlılık, kapalı yaşam, din vb faktörler kırsal toplulukların şiddete olan bakışını ve uygulamalarını doğrudan etkilemekte ve yönlendirmektedir. Kırsal bölgelerde din ve ataerkillik birbirlerinden ayrılması zor kavramlardır ve kadına yönelik şiddetin uygulanmasında dinin tutucu yapısının kuvvetli etkisi görülmektedir (Davran ve Veziroğlu, 2012). Nitekim Jiwani (1998) de kırsal şiddeti incelediği çalışmasında dini inançlar ve ataerkil davranış kalıplarının kırsal bölgelerde fazlaca kesiştiğini ve birbirlerini güçlendirdiğini ifade etmiştir. Websdale ise bu kavramı daha da detaylandırarak “Kırsal Ataerkillik” ayrımına gitmiştir. Kırsal ataerkilliği din, toplumsal yapının birbirine aşırı bağlı olması ve geleneksellik ile ayrılmaz bir yapı olarak düşünmüştür. Bu sosyal ve davranışsal yapıya ek olarak ekonomik çerçeveyi de göz önünde bulundurmuş; bölgelerin tarıma veya tek endüstriye bağımlı olması, şehirden ve komşu yerleşim alanlarından uzak olmasının, kırsal ataerkil yapıyı şehirden farklılaştırdığını vurgulamıştır (Websdale 1998:48 aktaran Jiwani,1998).

Aile içi şiddet olgusu yerleşim yeri olarak farklılık gösterdiği gibi yaş grupları açısından da farklılık göstermektedir. Genel olarak şiddet türleri yaş gruplarına göre değişmekte; gençlerde ekonomik ve

dijital şiddet görülürken, yaşın artmasıyla birlikte fiziksel ve duygusal şiddet görme durumu artmaktadır. Nitekim, Ekmekçi, Davran, Veziroğlu ve Sevinç (2015) tarafından Nevşehir'in köylerinde yapılan aile içi şiddet araştırmasında da 55 ve üzeri yaş gruplarında fiziksel ve duygusal şiddet görülürken; yaş grubu "15-24" yaşa düştükçe daha çok ekonomik ve dijital şiddet görülmektedir. Kadınların şiddet algısı da aynı yönde değişmektedir.

Bu projede eğitim verilen kitle ağırlıklı olarak düşük sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahiptir ve önemli bir kısmı, şehirde yaşamasına rağmen, kırsal kökenlidir. Bu nedenle, yukarıdaki literatürden hareketle, ataerkilliği ve kadına yönelik şiddeti daha yoğun yaşadıkları ve bu nedenle verilen eğitimlerin uygulamadaki eksikliklerin giderilmesine katkı sağladığı söylenebilir. Proje sonunda şiddet olgusunun gelir ve eğitim değişkeninden bağımsız olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, sosyo-ekonomik açıdan farklı statüye sahip belediyelerde verilen eğitimlerde şiddet olgusu açısından farklılık bulunmamaktadır. Kadınlar sosyo-ekonomik statüleri ne olursa olsun şiddetle karşı karşıyadırlar.

Proje sonunda yapılan farkındalık ölçümleri tüm şiddet değerleri için pozitif olarak bulunmuştur. Ayrıca verilen eğitimlerin, katılımcı kadın ve erkeklerin ortalama yaşlarının düşük olması nedeniyle, son yıllarda genç yaş gruplarında çok fazla artan dijital ve flört şiddeti bağlamında, önemli katkı sağladığı da düşünülmelidir.

Katılımcıların önemli bir kısmının eğitim öncesinde şiddet olarak görmedikleri eylemleri, eğitim sonrasında şiddet olarak tanımladığı (Tablo 4,5,6,7 ve 8) ve önemli bir kısmının da şiddete uğrayan kadınların, şiddete katlanmak yerine konuyla ilgili resmi kurumlara başvurmaları gerektiğini belirttikleri (Tablo 9) saptanmıştır.

Projenin bir diğer önemli faydası da sivil toplum ve akademinin sahadaki tanınırlığının ve sahadaki çalışmalara duyulan güvenin artmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

Proje sonucunda yapılabilecek temel öneri ise daha küçük gruplarla nitel ve süreklilik arz eden eğitim çalışmaları yapılması yönündedir. Bunun nedeni ise farkındalık kazanmak ile davranış değişikliği kazanmanın aynı anlama gelmemesidir. Davranış değişikliği oluşturabilmek için eğitimlerde süreklilik olmalı; özellikle kadınların adalete erişimleri önündeki engelleri kaldıracak nitelikte onları hukuk karşısında güçlendirme, bilgi gücü ve ekonomik güç kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anonim (2011). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Broşürü-2011.
- Anonim (2015). ref.sabanciuniv.edu/tr/content/dünya-ekonomik-forumu-küresel-rekabet-raporu-2015-2016, Erişim Tarihi: 24 Kasım 2015.
- Anonim (2022). Şiddetten Ölen Kadınlar İçin Dijital Anıt, <http://anitsayac.com/?year=2022>, Erişim Tarihi: 21.11.2022.
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Davran M.K., Veziroğlu P. (2012). Kırsal kesimde şiddet ve kadın, *Nevşehir Üniversitesi NEÜ Bülten 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Özel Eki*, No.2012, ss.20-23.
- Davran, M. K., Veziroğlu, P., Biberli, A.Ö., Oğuz, T. ve Menderes, N. (2015). Kırsal Kesimde Aile İçi Şiddet, (Editör: Prof.Dr. Gülseren Ağrıdağ), *I. Uluslararası Çukurova Kadın Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, Adana-Türkiye, 9-11 Nisan 2015, Cilt.1, No.1, ss.361-367.
- Demiray, A.(2014) *Gazete haberlerinde kadına yönelik şiddetin temsil biçimleri ve ataerkil ideoloji (Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet, Posta Gazeteleri Örnekleme)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Diltemiz-Mol. (2021). Flört Şiddeti, *Feminist Bellek*, <https://feministbellek.org/flort-siddeti/> Erişim Tarihi: 20.11.2022.
- Ekmekçi, Z., Davran, M.K., Veziroğlu, P., Sevinç, M.R. (2015). Kırsal Kesimde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Şiddet Algısı, *II. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları Ve Toplumsal Algı Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 3-4 Eylül 2015, Sayfa 104-105/
- Elpeze-Ergeç, N. (2020). *Teori ve Düşüncede Şiddet, Kadına Şiddet ve Medya*. Konya: Literatürkacademia. s.120 ISBN 978-605-74813-0-6.

- Faraç, M. (2002). *Töre Kıskaçında Kadın* (3. Baskı). İstanbul: Günizi Yayıncılık.
- Fromm, E. (1993). *İnsanda Yıkıcılığın Kökenleri I*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gürgey-Çağlar, F.İ ve Dericiler, Ö. (2019). Uluslararası insan hakları hukukunda özen yükümlülüğünün dönüşümünün bir örneği olarak CEDAW Komitesinin 35 Sayılı Tavsiye Kararı, *2019 /1 Ankara Baorsu Dergisi*, s. 243
- Heise, L., Ellsberg, M., & Gottemoeller, M. (1999). Ending Violence Against Women. *Population Reports*, 27(4), 1-1.
- Jiwani, Y. (1998). *Rural Women and Violence: A Study of Two Communities in British Columbia. The Feminist Research, Edeucation, Development and Action Centre (FREDA)*, Vancouver: FREDA Center, www.harbour.sfu.ca/freda,(Son Erişim Tarihi: 29.12.2016).
- Karınca, E.(2008). *KYAIŞ ile İlgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler*, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/> , Erişim tarihi: 27.12.2017.
- Kızılaslan, N. (2012). Kente uzaklığın kırsal aile yapısına etkileri, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(3), 141-162.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM] (2011). Türkiye’de Kadının Durumu. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Öztürk, N. (2017). Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun getirdiği bazı yenilikler ve öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:8 Sayı:1 Yıl 2017, s.1-20.
- Sankır, H. (2010). Toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlandırılış biçiminin kadın sanatçı kimliği”nin oluşum sürecine etkileri, (http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/hasan_sankir_1_1010.pdf), (Son Erişim Tarihi: 28.12.2016).
- Sokullu-Akıncı, F. (2008). *Viktimoloji (Mağdurbilim)* (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Tanilli, S. (2006). *Ne Olursa Olsun Savaşıyorlar: Kadın Sorununun Neresindeyiz?* İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Tekeli, E.S. (2011). *Toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadın mağduriyeti*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2015). İşgücü İstatistikleri, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:03.13.2015).
- URL 1 www.psikyatri.org (Erişim Tarihi: 08.03.2016).
- URL 2 www.hurriyet.com. (Kemal Atlan’ın “Kadın ve Şiddet” haberi). Erişim Tarihi 23 Aralık 2011.
- URL 3 <https://tr.euronews.com> (Kadına Yönelik Şiddet Verileri: Türkiye, AB ve OECD Ülkeleri). Erişim Tarihi: 22.11.2022.